List 37. **NOVICE** Tečaj XXIV.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 12. septembra 1866.

Gospodarske stvari.

Nova gosenica, ki iz hrastovega listja svilo (žido) prede.

Kranjska kmetijska družba je te dni po poddružnici novomeški od gosp. Jan. Maha, vélicega posestnika iz Zlateneka na Dolenskem, prejela za našo deželo prav kaj novega, in to je: dva japaneška metulja (on in ona), ki predeta iz hrastovega perja svilo, in pa dva zapredena mešička (kokona). Lepa, velika metulja sta to, zeló enaka ajlantovcem, kokona pa tudi močna, zelenkaste barve.*) Vse to je gosp. Mah kmetijski družbi poslal s sledečim zanimivim pismom:

Leta 1862. je prvikrat po časnikih počil glas, da je cesar Napoleon iz Japana dobil jajčic tiste gosenice, ktera iz hrastovega listja svilo prede; Japanezi jo imenujejo Yama-maï. V cesarskem vrtu (jardin des plantes) so iz teh jajčic skušali izrediti gosenice in metulje. Profesor Molin je našemu ministerstvu priporočal rejo te sviloprejke, rekoč, da po tej gosenici utegnejo hrastovi gozdi našega cesarstva prave zlate rude postati. Jez sem se brž takrat obrnil do kneza Metternicha, avstrijskega poslanca v Parizu, s prošnjo, naj mi blagovoli poslati nekoliko teh jajčic; al odpisal mi je 8. dec. 1862. leta, da so vse gosenice pod zlo šle, ker jih niso znali prav ravnati. Posihmal je večkrat iz Japana prišlo veliko tacih jajčic; skušali so jih, pa ni šlo po sreči. Letos sem jez iz Dunaja dobil 85 teh jajčic, ki jih je poslal cesarski konzul baron Menshengen, iz kterih se mi je izleglo 53 gosenic, 28 se jih je zapredlo v kokone in 27 metuljev je izfrfralo iz njih, ki so več kot 2000 ijajčic zlegli. Ako mi prihodnje leto obveljá ta novina, bom svoje skušnje očitno razglasil, pa teh jajčic tudi drugim svilorejcem za pokušnjo prepustil.

V Zlateneku 25. avgusta.

Jan. Mah,
ud c. k. kmetijske družbe kranjske.

Solni davek.

Spisal dr. Ivan Gršak. **)

Kamor koli se naše okó obrne, povsod vidimo siromaštvo kmečkega in delavskega stanú; ako poprašamo, kaj je vzrok temu siromaštvu, ki žuga poroditi nam deželni in delavski proletarijat, slišimo vselej skoraj enak odgovor: davki, preveliki davki so krivi vsega. Tako se izgovarjajo vsi, ki morajo plačevati visoke davke (štibro) in večidel mislijo le na denarni davek, ne pa tudi na druge raznovrstne davke, ktere vsaki dan odrajtujejo. To so vsi posredni (indirektni) davki, ktere vsaki ubožec prinaša in zvesto odrajtuje državi, ako si le kos kruha kupi ali kupico vina ali peščico soli, da bi si suhi krompir osolil.

O davkih sploh veljá, da morajo biti primerni premoženju, da morajo biti pravični in da ne zavirajo poljedelstva in obrtništva. Zato bi moral veče davke plačevati tisti, kteri ima veče premoženje, in državi davke plačevati mora vsak, kdor ima kaj premoženja.

Se vé da se nam to čisto naravno zdi; pa ni tako. Nektere reči so revnemu tako potrebne, kakor bogatinu; oba dva si jih morata preskrbeti; vendar si jih eden ložje omisli kakor drugi. Tako plačujemo vsi enake davke od solí, železa, tobaka itd., ako si namreč preskrbimo tacih reči. Tù bodemo le en siten davek natančneje pregledali, namreč solni davek (solni regal, solni monopol).

Nekterih pridelkov si ne smé vsak državljan pridelavati; država si je pridržala pravico, da jih sama prideluje, tako da ima sama tudi vès dobiček, ki izvira iz tega pridelka. Če pa ona sama ravno po svojih delavcih ne prideluje, sili vsacega, da jej odstopi za mali denar to, kar je pridelal; takim in enakim pravicam pravimo regal (regalis = kraljevski). Ako iz regala poseben dobiček izvira in vlada tudi trži s pridelkom, pa ima ta pravica ime monopol (samoprodaja), kakor pri soli, tabaku itd.

Ali so pa državna obrtništva tudi dobra?

Država je prisiljena lotiti se kacega obrtništva le tam, kjer so sicer pridelki potrebni, kjer pa državljani sami niso zmožni in dosti omikani, da bi se pridelovanja sami lotili; ker to mora državnikom biti glavna postava, da skrbijo za razvitek vseh človeških močí svojih državljanov, ter da se državljan tudi na gospodarskem polji lahko prosto giblje, ne pa, da mu regali in monopoli zavirajo pot do večega blagora. Kako težko nosijo breme mnogih monopolov podložni kmetje turškega vicekralja Mehmed Alija! Kdor koli pridela kaj solí, indiga, sladkorja, bombaža, svile, riže itd., mora po ustanovljeni ceni vse odrajtati kralju, ki čisto krivično le od tacih pridnih delavcev velike davke jemlje; kajti kolikor več si kdo pridela, toliko veča krivica se mu godí. Da se taki pridelki oskrbujejo in nepoklicani delavci preživé, zato napravlja država tudi veliko nepotrebnih obširnih postav, ktere pa večidel nič ne izdajo. Tako pripovedujejo popotniki po brazilijanskem carstvu, da je intendantom (poveljnikom, nadzornikom)

*) Kdor želi videti zeló zanimiva metulja in kokona, lahko ju vidi v pisarnici kmetijske družbe v Ljubljani v Salendrovih ulicah. Vred.

**) Za pokušnjo iz 4. zvezka „Čitavnice“, ki jo priporočajo današnje „Novice.“

prepustila portugiška vlada tiste okroge, kodar se demant nahaja in spira. Pooblaščeni intendanti so ljudem le na posebne pismene prošnje dovolili, vstopiti v demantni okrog, in še to le na kratek čas; na vse strani so razstavili straže, da čujejo nad okrožno mejo; kdor je iz okroga hotel izstopiti, preiskali so ga od glave do pete. Pozneje je vlada te sitnosti se vé da vsaj nekoliko odpravila.

Tudi v sedanjem času vidimo, da se taki regali nič kaj dobro ne obnašajo, kakor kaže velika tatvina srebernine v Přibramu na Českem, kjer se je vpričo cesarskih uradnikov več let sèm več milijonov srebra pokradlo.

Da-siravno bi o marsikterem monopolu lahko marsiktero spregovorili, držimo se vendar le solnega monopola, kteri nam je zares vsem državljanom dobro osoljen.

Solni regal obsega pridelovanje solí in pa trštvo s soljo; in to vse prevzame država. Pridelovanje solí je pa jako različno; tù jo koj kopljejo iz solnatih gor, tam jo delajo iz slane morske vode, in zopet drugod imajo posebne solnine, kjer jo dobivajo. Kamnata sol se dobiva posebno v avstrijski državi v Vjelički.

Ker se tam pa tam sol precej lahko prideluje z malimi stroški, mislila je vlada nekterih držav že zdavnej, lep dobiček zagotoviti si iz pridelavanja in razprodavanja solí.

Prvikrat je sol čez stroške draža postajala že za francozkega kralja Filipa v 14. stoletji, vendar je le za 1% ta kralj ceno povzdignil. Njegovi nasledniki so pa brez pomislika poviševali solno ceno, ker se jim je za državno denarnico najbolj priročni davek zdel; malo pred francozko revolucijo je funt solí veljal v nekterih kronovinah celó 33 kr. našega denarja! Po druzih kronovinah je bila sol pa spet ceneja zato, ker še cela država takrat ni bila tako poedinjena, kakor dandanašnji; v srednjem veku je namreč bolj veljala decentralizacija, po kteri so poedine kronovine imele veče pravice. Okolnosti so bile skoraj take, kakoršne pri nas pred 1848. letom; pa kaki so bili nasledki različnih pravic zastran solnega davka? Skrivaj so nosili sol iz ene kronovine v drugo, ter goljufali državno denarnico. Treba je bilo na Francozkem kakor na Avstrijskem velike straže, da je branila nepostavno trgovino s soljo. Četrti del vsega solnega davka so požrle straže in uradniki! Take prepovedi proste solne trgovine pa so imele še druge hude nasledke; ljudjé, ki so se skrivaj pečali s trgovino s soljo ali tobakom, morali so se velikokrat tepsti s cesarsko stražo. Dobro so na Slovenskem znani tobakarji in solarji, ktere je negospodarska prepoved zapeljevala k nepostavnemu početju.

Naj tù sem postavim, kaj je opazil neki popotnik po švajcarskih in tiroljskih planinah.

Nekega lepega jesenskega dne, tako pripoveduje, šel sem iz Chur-a, ki je glavno mesto švajcarskega kantona Graubünden. Koj pri vélikih vratih naletim na Tiroljca, ki je nesel težko vrečo na hrbtu. Kaj je neki nesel? Bila je sol. Ko sem dalje vprašal, zakaj iz ptujega sol nosi v naše dežele, saj je mi sami obilo pridelujemo, izvedel sem čudne reči. Naša država namreč je takrat Švajcarjem sol prodavala veliko ceneje, kakor domačinom; na Tiroljskem je bila dvakrat, celó trikrat draža kakor v Chur-u na Švajcarskem. Zavoljo tega so naši ljudje na tihem sol kupovali (solarili), ter jo z velicimi nevarnostmi prinašali nazaj v naše kraje. Ta borni človek mi je pripovedoval, kako težki in nevarni so poti, po kterih morajo solarji hoditi, da se izognejo straži, graničarjem. Plezajo po skalah, kamor si žandarji ne upajo iti; marsikterega nesreča zadene ter pade v večni brezen, da ni več duha ne sluha po njem; domá pa ga željno pričakuje žena in otroci nazaj; vendar vse čakanje je zastonj; zdaj je gotovo, da se mu je nesreča zgodila in joj, sol spet tirja novih solz! Takih prigodeb pa ni samo na Tiroljskem slišati, temuč tudi na Nemškem; tudi na Štajarskem je pred leti taka bila; vem se spomniti, ko so naši ljudje ob Sotli zahajali na Hrvaško po solí, ter jo vsem graničarjem nosili na naš kraj ravno kakor tobak. To je pa posebno, zarad česar se moramo čuditi, da je naša sol domá veliko draža, kakor na ptujem, da jo država svojim ljudem draže prodaja kakor ptujcem.

Vse te nenaravne prikazni bi nehale, ako bi se država odrekla solnemu monopolu ter prepustila privatnim možem vso trgovino s soljo. To je že zdavnej tirjal v pruskem državnem zboru poslanec Kerst, ter je tehtno dokazal, da se po drugi poti po zvišani produkcii lahko pridobé tisti dohodki, ktere država zdaj dobiva iz solnega monopola, ter je sklenil svoj govor: „Razderite vse spone, ki zadržujejo človeške močí, pred vsem pa odpravite solni monopol!“

Na Avstrijskem je cena soli jako različna. Pred desetimi leti je cent soli veljal 7—8 gold.; v avstrijski kronovini, kakor tudi v Vjelički 4—6 gold., na Ogerskem 5 gld., na Erdeljskem 3 gld., živinska sol pa do 2½ gld. S kterimi stroški pa se pridela cent soli? To je tudi različno; sploh se lahko reče, da država potroši za en cent soli 40—80 kr. Ker se vsako leto poprek v našem cesarstvu prodá okoli 5 milijonov centov soli, je gotovo, da mora tudi čisti dobiček precej visoko narasti. Tako znašajo vsi solni dohodki po računu za leto 1856, 1857 in 1858 poprek vsako leto nekaj čez 28 milij. gold. Leta 1862 znašajo splošni (bruto) solni dohodki 39 milij. gold., čisti pa 32 milij.; ker je vseh Avstrijancev okoli 35 milij., pride na vsakega nad 90 krajc. solnega davka plačati; ena obitelj (familija), ki šteje 5—6 oseb, plačuje toraj 5 gld. davka za sol! Če premislimo, da je sol živa potreba zdravemu organičnemu razvitku, bodi si človeku, živinčetu ali rastlinam, moramo zeló obžalovati, da moramo tako drago si kupovati tisti živež, kteri nam je potreben kakor zrak. Odtod pa tudi pride, da se v razmeri z druzimi državami pri nas tako malo solí porabi.

Na Avstrijskem pride namreč okoli 14 funtov solí na vsacega človeka, kar je na vse strani jako malo. V državah, ktere si morajo sol iz druzih držav kupovati, kterim toraj pridelovani stroški više pridejo, kakor pri nas, ktere pa zopet prepustijo slobodno tržtvo s soljo, kakor v Švajci, — tam je sol veliko ceneja in se je tudi veliko več potrosi, kakor pri nas, ki jo le lomimo, kakor kamenje. V Švajci namreč pride na vsacega stanovnika 33 funtov solí, to je bolj kakor dvakrat več kakor pri nas! Lahko bi še naše solne zadeve primerjali z razmerami druzih držav; pa zdi se nam, da je vsak bravec prepričan, da velika cena kakove robe koli zavira njeno razprodavanje, nizka cena pa ga širi; kakor pa je pri vsaki robi, tako tudi pri soli.

Svèt ipavskim vinorejcem.

Na Vrhpolji. J. M-tov.

Ker se bliža čas, ko bo treba rahlje sekati za prihodnje leto in vas slišim sèm ter tjè se pogovarjati in prevdarjati, kaj bo? — kako bo? — kam jo bomo pa letos udarili, da dobimo potrebno število rahelj? — vse je posekano itd., ne morem si kaj, da ne bi vam pri tej priložnosti nekaj nasvetoval, kar bi vam utegnilo veliko veliko rahelj prihraniti. Moj svèt pa ne bo kakošna čisto nova reč; priporočalo se vam je večkrat in tudi ste se tega že nekteri poprijeli, le opomniti vas hočem: ali bi ne bilo dobro, da bi si nasadili

po plantah živih rahelj, da bi si zaplodili med trtami klenov?

Dokler je imel gozd še vès enega gospodarja — grajščino — ste, se ve da, zmirom dosti rahelj in kolcev nasekali, kajti sekali ste, kjer koli ste hoteli, nihče vam ni branil, toda zdaj, ko je gozd razdeljen in razkosan na posamezne soseske in še celó na soseskine dele — na vasí, zdaj to več ne bo šlo, zdaj bo treba skrbneje gospodariti z gozdom, česar ste se že sami prepričali. Nobena soseska ni dobila toliko „male meje" — da od vélikega gozda ne govorim — toliko „sečen", da bi si moglo leto za letom zadosti rahelj, kolcev, paladičev itd. nasekati. Eno ali dve leti se izhaja, tretje leto boste pa sekali paladiče za rahlje in šibe za paladiče, ker vam meja ne bo mogla tako hitro doraščati. In kaj si koristite s tem — ne dosti, sami sebe sleparite: mejo boste uničili, tako, da čez kaj časa — morda ne bo dolgo! — ne bo moč ne ene rahlje usekati; trtam pa privezujete rahlje le za ime, le na očí. — Kaj ti bo držala rahlja, ker je trta močneja od nje, in jo, če je količkaj vetra, za sabo potegne in na tla vrže, da leží vsa planta na tleh. Saj je menda jasno, da ne povezujemo trt le zato, ker smo se navadili, ker so naši očetje tako delali, marveč zato, ker vemo, da je tega potreba, da solnce grozdje bolje ogreva in da tako lepše dozorí. Privezovati je toraj treba trtam močne rahlje, in to iz dveh vzrokov: da grozdje, če je trta kaj prida obložena, že samo na tla ne zleze in tako ne le ne dozorí, temuč celó segnjije, kadar je leto mokrotno, kakor letos; pa tudi zavoljo vetra, zavoljo burje, ki je v naši dolini domá in pogostoma pri grozdji, če tudi ima močno podporo, veliko škode napravi s tem, da ga omencá in osuje. Če že ne moremo popolnoma v okom priti temu, da bi ga ne osula, skrbimo vsaj, da rahelj ne polomi in tako vsega na tla ne zvrne. Kako pa bomo bolj skrbeli za to, kakor če nasadimo živih rahelj, ki bi v tleh ne segnjile, kot vsekane?

„E, saj rahlje se bodo lahko kupile — bo morda kdo ugovarjal — saj jih bodo Višinci, Podkrajci, Belarji prodajali po ceni, — saj gremo lahko po-nje v Črnivrh, Lomé itd., kaj bomo po gruntih mejo zasajali, da bi nam škodo delala?" — Temu bi jaz to-le odgovoril: Res je, da se bodo rahlje kupile, ker gorjanom bo „mala meja" ostajala, tega pa ne vem, ali jih bodo hoteli tako po nič dajati, kakor morda mislite. Ko ne boste rahelj v svojem imeli, vam jih ne bodo morda hoteli prav po ceni prodajati. Pa če bi jih tudi po ceni dobili, nekaj bi le morali šteti za-nje, morali bi jih hoditi daleč sekat, daleč vozit — morda bi se tega tudi naveličali. Tudi zna biti, da bi nekteri Črnovršci in Lomovci radi zastonj (?) dali mejo izsekati, ker jim senožeti prerašča; al tudi to bi vam malo dobička prinašalo, kajti, če bi jih tudi v senožeti zastonj sekali, je znano, da bi morali nekaj plačati v soseskino blagajnico, da bi bilo treba veliko potrošiti za priprego, in če nazadnje pomislite, koliko izmed vas ima živino, da bi tako daleč vozarili, da bi to mogli le premožneji vinorejci, ne pa tudi siromaki (kje bi pa ti dobili rahelj, če ne v domači meji?), tedaj boste spoznali, da tudi to bi ne moglo dolgo trpeti. — Kaj je toraj storiti? — Jaz mislim, da sprevidite potrebo živih rahelj; da vam pa ne bodo delale tolike škode, zato je treba izbrati tako drevje, ki manj škoduje, in to je gotovo klén (Feldahorn).

Kléni bi se vsadili v grapo, kakor trte, po kake sežnje narazen, bi se s trtami vred slednje leto obrezovali in tako s trtami vred vzredili in razpeljali, da bi namestovali skoro vse rahlje, po plantah, za kolce in paladiče po vinogradih bi pa zadostovala „mala meja", zlasti ker jih ni toliko potreba in ker bi tudi hitreje priraščali, saj ni treba tako močnih, kot rahlje. Klénov za sadike bi gotovo Lahi dovolj donašali, pa saj bi lahko tudi lastne drevesnice napravili.

Pri tej priložnosti bi vam tudi svetoval, da bi v jeseni kolce, ki so še za drugo leto za rabo, posebno jelove, shranjevali na suho, da bi vso zimo ne gnjili v zemlji. Tudi bi se vam jih pozimi toliko za drva ne pobralo. Ni dolgo, kar mi je skušen mož rekel: „Pri meni mora o „bendimi", kdor zadnji pri kolcu obere, kolec izdreti; slabi se potem sežgejo, dobri se spravijo na suho." — To je gotovo pametno!

Šolske stvari.

Šolska sporočila.

17. Letno sporočilo glavne šole Ipavske.

Gosp. L. Hiti, vodja ipavske glavne šole in začetnik zalih „letnih sporočil" namesti samih suhoparnih imenikov, nas je tudi letos razveselil s svojim čisto slovenskim sporočilom, v čegar vvodnem sestavku, ki mu je naslov „Prvi razred", tehtna vodila daje učiteljem, kako da imajo sprejeti učence prvega razreda, kako ž njimi ravnati in kako potem učiti jih kazavni in krščanski nauk, pisanje, branje in računstvo. Kaj da ga je napotilo o tej stvari govoriti, to nam pové v prvem oddelku svojega spisa, ki se tako-le glasí: „Mnogokrat se sliši tožiti, da učenci glavnih šol premalo podučeni prestopajo v više razrede, kjer se poduk ne more nadaljevati s takim vspehom, da bi bilo mogoče vstreči tudi gimnazijskim tirjatvam. Tako se pritožujejo učitelji glavnih šol, naposled se grajaven glas sliši še iz gimnazij, kajti nikdo noče kriv biti slabega napredka svojih učencev, slehern svojega sprednika dolží, tako da nazadnje breme vseh pregreškov sloní skoro le na učitelji prvega razreda." — Ta glavna šola je imela 5 učiteljev in 410 učencev in učenk; učila je se v njej zraven navadnih predmetov tudi sadjoreja, sviloreja, vinoreja, čbelarstvo in gospodinjstvo. Tako je prav!

Národno-politične stvari.

Vlada, uresniči ravnopravnost!

Kakor po drugi Evropi, tako je tudi v Avstrii vladajoča ideja današnjega časa národnost. Ali posebne okolnosti našega cesarstva so storile, da ona pri nas drugače deluje ko drugod. Ko se namreč na Laškem, na Nemškem itd. poganjajo za to, da bi združili vse národne dele v eno telo, v eno celoto, večina avstrijskih narodov ne zahteva druzega, kakor ravnopravnost. In to je bistvena, značajna črta národne ideje avstrijske. Ravnopravnost je gêslo, ki se razlega vkljub vsem strašilom, vsemu zatoru vladnemu več neg svojih trideset let, zdaj tiheje zdaj glasneje od enega konca cesarstva do druzega. Ravnopravnost tedaj djansko uresničiti, to je neobhodno potreba, pa tudi glavni del tiste naloge, ktero ima današnji dan avstrijska vlada dopolniti.

Naši dosedanji državniki (Staatsmänner) so dobro slišali glas, ki je tako mogočno odmeval po cesarstvu, in ni ga bilo važnejšega hipa v naši novejši zgodovini, da se ta glas ne bi javno pripoznaval. Vsak novo nastopajoči minister nam je s slovesno besedo v svoji okrožnici zagotovljal národno ravnopravnost. Pa žali Bog! Bilo je vse le prazna beseda! Še nam po ušesih doné zagotovila Schmerling-ovega „Rundschreiben-a." Nesrečna nemška politika je vzrokovala, da možje, ki so držali državno krmilo, gledajoč niso videli, in slišeč

ne slišali; da tega, kar so po djanskih okolnostih prisiljeni, morali pred svetom očitno spoznavati, sami pri sebi niso hotli verjeti.

Pa ne samo, da so se naši državniki gluhe storili večini avstrijskih narodov, oni so obudili Avstrii še druge ne manj škodljive nasledke, za kterimi bo najbrže še dolgo, dolgo bolehala. Z iznajdeno idejo od „nemške misije“ so vcepili avstrijskim Nemcem nečimurno misel, da oni so izvoljeni narod, da njim gré supremacija nad vsemi druzimi. Pa to še ni vse. Eno zlo rodí drugo. Nemške domišljije se nalezejo kmalu tudi Magjarji. Ti so se od konca samo nemčevanja branili. Ali komaj sila, pritiskajoča jih, malo odleže, jamejo se po sebičnem izgledu svojih zatiralcev ponašati, in zahtevajo gospodstvo nad nemagjarskimi narodi na Ogerskem. Njihove želje so se jim tudi tem lažeje izpolnovale, ker vlada, ki je sama zatirala Slovane, Magjarom istega početja ni mogla braniti. Po tej razvadi je zavladala nesloga med avstrijskimi narodi. Gospodovalnost in ravnopravnost narodna ste začeli med seboj neprenehan boj. Nemcem postane „Frankfurt“, Magjarom „magjar-orsag“ gêslo. Tistim, ki so si zapisali „ravnopravno Avstrijo“ na svojo zastavo, podtikale so se Avstrii nevarne nakane! Nasledke državne modrosti, ki avstrijske narodne ideje, ki narodne ravnopravnosti ni hotela spoznati, vidimo dan današnji pred seboj. Daj Bog, da bi saj ta britka skušnja ne bila brez koristi, da bi vladi, pa tudi narodom oči odprla!

Kakor že toliko in toliko let povzdiguje zopet zdaj večina avstrijskih narodov k vladi glas: Daj nam národno ravnopravnost! Daj hitro, da te zopet dogodbe ne prehité, da ne bode zopet — prepozno!

Da nas toliko let ni hotela slišati, zato je nam, pa tudi sebi hudo hudo nagodila. Pomislimo samo, ko bi danes národna ravnopravnost že djansko vresničena bila, koliko lažeje bi bilo, narode pomiriti, in državo za stanovitno uravnati. Glavni predmet razprtij bi bil izginil. Nemci in Magjarji, neimajoč nad kom supremacije držati, bili bi se polagoma ravnopravnosti, bili bi se enakosti vseh narodov, ki je prva in najpotrebnejša pogoja svobodi in bratinstvu, privadili. Nemške in magjarske pretenzije ne bi bile zdaj glavni zadržek državni uredbi in národni spravi. Ali niso pred 1848. letom privilegije žlahtnikov ravno takih razprtij delale v socijalnem življenji? Jaz trdim, da so fevdalne predpravice v osebnem oziru bile ravno to, kar nemška ali magjarska supremacija v národnem. Pa ko bi se vlada ne bila čvrsto lotila osvoboditve podložnih kmetov, ko bi ne bila precej in na vso moč djansko zvrševala, kar se je bilo v teorii sklenilo, ko bi bila mnogo vpraševala, posebno žlahtnikov, kakor vprašuje nemškutarjev in magjaronov zastran ravnopravnosti; ko bi bila pustila vse pri golih besedah in na papirji, ali ne bi še dan današnji môra podložništva tlačila večine avstrijskega ljudstva, ali ne bi bila socijalna razprtija naprej trpela kakor brez ravnopravnosti trpí národna? Tako je pa, hvala vladni energiji! zemljiščina odveza gotovo djanje — fait accompli — in kteremu žlahtniku hodi dan današnji na misel, da bi stari čas nazaj zahteval? Kamo sreče za Avstrijo, da smo danes na isti stopnji zastran ravnopravnosti!

Naj si ne domišljuje nihče, da je Avstrijo mogoče pred pomiriti in narode med seboj spraviti, dokler ravnopravnost resnica ne bode. Slovani in Rumuni so se, hvala Bogu, toliko dovedeli svojih prirojenih pravic, da si jih po nikomur ne bodo dali več kratiti.

Po kaki pravici nek zahtevajo Nemci in Magjari gospodovanje nad drugimi? Ali mar veče davke plačujejo, po več vojščakov dajo? Statistika pravi, da ne. — Ali so zvesteji podložniki, bolji Avstrijani? Odprimo zgodovinske liste sèmkaj od 1848. leta; videli bomo, kdo je vera, kdo-li nevera. — Ali mar zato, ker so bolj izobraženi? Ako so, česar jim ne zavidamo, naj hvalijo Boga, da so pred nami na vrsto prišli in naj ga ne žalijo z nekrščansko pohlepo, da bi drugim kratili to, kar je njim toliko drago; da bi druge zadržavali od tega, za čemur so sami tako goreče hrepeneli. Če smo Slovani in Rumuni zaostali, veleva pamet in krščanska ljubezen podpirati nas, a ne zatirati na nobeni poti, ki pelje do omike. — Ali morebiti so oni bolji branitelji in podporniki svobodi? Prašam: kje so priče, kje dokazi od tega? Je-li je leto 1848. svobodo rodilo? Je-li so Bach, Schmerling in drugi navdušeni representanti nemške ideje svobodo prinesli? Koliko so koristile svobodi številne seje in dolgo posvetovanje ožjega dunajskega ali peštanskega zbora? Kako hočete narodom svobodo dati, dokler hlepite nad njimi gospodovati, národnost jim zatirati? Iz tacih naklepov ne klije svoboda, ampak zdražba, prepir, — državni razpad.

Poštenje nam Slovanom in Rumunom ne dopušča, da bi trpeli gospodovanje kterega koli naroda nad seboj, ker je ni za nas, narod tako obilni, veče sramote ko to, da bi v 19. stoletji v Avstrii sužnji bili; ne dopušča nam tega lastna korist, ker dobro vemo, da brez narodnosti ni razvitka, ni napredka, ni blagostanja.

Naj sedanja vlada popravi, kar so krivičnega storili predniki njeni; čem prej, tem bolje. Kakor je pred podpirala Nemce in Magjare, tako naj podpira in uživotvarja zdaj narodno ravnopravnost. Ona ima šole in urade v svojih rokah. Kaj ji brani, ravnopravnosti va-nje odpirati vrata? Obstoječe postave ne. Septemberski patent ne. Kaj tedaj čaka? Ali morebiti manjka potrebnih organov? Res, težko je, in skor da nemogoče, uresničiti ravnopravnost, dokler se vlada drží starih vodíl, starih oseb. Naj na novi poti si izvoli novih oseb. Z ogerskimi magnati se ona rada dogovarja, zakaj ne popraša tudi slovanskih in rumunskih domorodcev za svèt? Saj menda dogodbe prejšnjih in najnovejših časov ne pričajo, da bi bili ti menj zvesti, menj previdni, in menj zaupanja vredni, ko uni? Vlada najde mož dovelj, pripravnih in voljnih za djansko ravnopravnost; samo naj jih iskati hoče. Saj ni vselej in povsod treba, da bi bil tisti vsaj že podvojvoda, ki hoče vojvoda postati. Zmožnost ne tičí ne v imenu, ne v naslovu, ampak v glavi. To sama dobro vé. Zatoraj na stran s starimi šegami, in na mesto organov starega duha, ki za novi čas nimajo volje ali moči, naj stopijo možje, kakoršnih moremo pričakovati po duhu septemberskega manifesta. Ministri se preminjajo, zakaj se drugi uradniki ne bi? Zato narodi, ki v Avstrii še ne vživajo národne ravnopravnosti, zaupljivo kličejo sedanji vladi: Daj nam to, kar drugi že imajo, — kar ni nikakoršni oktroâ ter je samo natorno pravo, o čemur ne gré glasovanje nobenemu deželnemu in nobenemu državnemu zboru, — daj nam brez odlašanja národno ravnopravnost!

S.

Slovensko slovstvo.

* *„Čitavnica.“ Podučivni listi za slovenski narod. Izdal dr. Ivan Geršak. IV. zvezek.*

Ravnokar nam je došel 4. zvezek prelepe „Čitavnice“, ki je po treh knjigah našim čitateljem po vsej pravici priljubljena. Že površen pogled v ta zvezek kaže, da se vredno vvrstuje prejšnjim snopičem. Jasna beseda prav po domače razlaga stvari, ki se tičejo sedanjega časa; jedro vsacega obširnejšega sestavka kaže, da se tù ne šopiri puhla modrost, ampak da temeljito znanje je narekovalo besedo. Prav očitno to vidimo v sestavku „Ravnopravnost in robstvo“, ki ga je spisal

prof. Šuman, — v sestavkih „o ljudskih šolah“, „Solni davek“ in „socijalne razmere v Avstrii“, ki jih je spisal izdatelj sam dr. Gršak, — v tvarini, ki jo pod naslovom „Pota človeške omike“ obdeluje prof. dr. Šubic, in „o obrazih starodavnega življenja“, ki je načrtuje J. Borovski, — „o kopelih in toplicah“, ki jih popisuje Fr. Gabron, v „zemljepisu“ Ogrinčevem itd. Župani in v obče soseskini možje dobijo zopet lep kos poduka o „županovanji“, in prijatelji národnih pesem tudi zanimivo berilo. Podučnim tem člankom tudi 4. zvezek dodaja zabavo v kratkih drobtinicah. In to vse za — 50 krajc.! Kdor knjige le po pôlah papirja sodi, si bo mislil, da 5 pôl je s 50 krajc. plačano; al kdor ceni po notranji vrednosti to, kar knjiga obsega, nam bo rad pritrdil, da je vredna tudi toliko goldinarjev, kolikor krajcarjev veljá. Zato sezíte, stari in mladi, vsi poprek po „Čitavnici“, da se širi vednost čedalje bolj po deželah slovenskih in da kadaj moremo reči, da saj za našo domovino ni res, kar je Adam Smith rekel, da „nevednost je najdraža stvar v deželi.“ — Menda je gosp. izdatelj poslal svojo „Čitavnico“ po vseh čitavnicah na prodaj, kjer si jo tedaj vsak lahko omisli; komur pa kaka čitavnica ni pri rokah, ta jo dobí od izdatelja samega, ako se mu v Gradec, kjer stanuje, piše pod naslovom: *Dr. J. Geršak, Graz bei Herrn Dr. Berzé.*

* Ravnokar je s pripomočjó čitalnice tržaške v Trstu v krasni obliki na svitlo prišla slavna Schillerjeva trilogija „*Wallenstein*“ v izvrstnem Cegnarjevem prevodu. Slovstvo slovensko si je po teh prevodih pridobilo zopet krasen lepoznansk biser.

Ozir po svetu.

Potopis iz Srbije.

Spisal dr. J. Podliščekov.

(Konec.)

Iz Kruševca sem šel po lepi cesti mimo razvalin turških toplic na vrlo široko, jako derečo in globoko reko srbsko Moravo, čez ktero se na brodu prepeljem, da pridem v selo Jasika, ki je imenitna zato, ker tukaj so se 1810. leta. Srbi pod Črnim Jurjem in Rusje pod grofom Orurk-om s Turki pod Kuršid-pašo pokali. V Jasiki so Srbi imeli svoje okope, kteri se še danes vidijo. Na koncu sela Jasika in njegovih okopov se zavije srbska Morava in njo spremljajoča, lepa cesta proti severju med hribe, ki so mi vès pogled zaprli, dokler ne pridem v dobri uri v lepo in veliko selo Bošnjane, kjer sem opoldne malo sirovega kislega zelja in nekoliko zrn fižona v véliki, lepi oštarii ručal, in svoj onemogli želodec s kosom črnega kruha in s čašo vina potolažil. Iz sela prišedšemu se mi razgrne velika in lepa ravnina — velike Morave, na kteri se stekate bulgarska in srbska Morava. Na visokem polotoku, ki ga obe reki delate, stojijo razvaline starega grada Teodora Štalać-a, ki se v pesmah popeva. Todor Štalać je živel v času despotice Jerine. Ona je bila v Smederevu in Todor Štalać ji je mogel vsako jutro hlebec kruha s svojega grada poslati. In hlebec je moral vselej še vroč v njene roke v Smederevo priti! Od Todora Štalaća grada do Smedereva so bili zato vsako jutro ljudje razvrsteni in so si dajali hlebec iz rok v roke. Je li to res? tega ne vem. Despotica Jerina je bila sestra zadnjih grških carov Janeza in Konstantina Paleologa, ki je pri odbrani Carigrada slavno umrl. Ž njo se je oženil srbski, bogati despot Juri Branković, srednji sin izdajice kosovopoljske Vuka Brankovića; zato bi po očetu njegovo pravo priime Juri Vuković imelo biti. On je imel z Jerino tri sine in dve hčerki. Stareja hči Katarina se je omožila z našim slovenskim celjskim grofom Urhom, mlajši Marija je pa morala sultana Murata vzeti. In evo, tako so slovenske, sultanske in srbske rodbine si v žlahti bile; pri vsem tem so se pa strašno med seboj klale. Med Jurjem Branković-em (Vuković-em) in sultanom Muratom ni bilo nikoli mirú, tudi Slovenci so morali večkrat ž njim se biti; posebno so se pa klali z njegovim sinom Mahomet-om pa Janezom Kapistran-om in Jankom Sibinjaninom (Hunijadom), ki se je neprestano z Muratom in njegovim sinom Mahometom pretepal. Nad njega je šel pod Beligrad tudi grof Urh s svojimi Slovenci, in, kakor moj prijatelj France Kočevar pravi, da so se posebno Teharčanje z Mahomet-om pod Beligradom junaško tepli, kamor jih je junaški Milnarjev Janez s svojo Zagorčevo Marjetico pripeljal. — Po smrti Jurja Brankovića, ki je imel na tem svetu strašno bogastvo, pa nikoli veselja, sreče in mirú ne, je vladala njegova žena Jerina in njena sina Lazar in slepi Gregor Branković. Juri Branković je bil strašno bogat, pa grozno nesrečen; svojo mlado hčerko Marijo je moral dati Muratu v zakon. In ta Murat je iskopal očí in oslepil oba njegova stareja sina Štefana in Gregorja. Njih sestra Marija Muratova žena ni mogla za nju pri svojem možu nobene milosti izprositi! In on sam (Juri Branković) je moral pred Muratom s svojim bogastvom bežati in se pred njim skrivati po Ogerski, Kranjski, Hrvaški, Dalmacii itd. do svoje smrti po strašno grenkem in grozno bogatem življenji. Njegov sin Lazar Branković je po očetovi smrti kmalu izteral svoja slepa dva brata Štefana in Gregorija brez usmiljenja iz dežele in čez nekoliko časa zavdá svoji materi Jerini in jo umorí. Pesem popeva, da je Jerina grad v Smederevu zidala in strašno na narod pritiskala; to ni res; grad je zidal njen mož Juri Branković, al ona in njeno zlato- in srebroljubje je bilo vzrok, da je grad Smederevo kmalu, ki je bil gotov, Muratu v roke prišel. Mesto Smederevo je še pod Rimljani bilo, zidal ga je neki car Prob (?) in okoli njega vinske trte zasadil. Je li to res, ali ni? tega tudi ne vem; al res je, da je smederevsko vino vrlo dobra kaplja.

Al sedaj moram k svojemu potovanju nazaj; predeleč sem zagazil v povestnico. Tega pa je krivo smederevsko vince, ki sem ga pil, in ktero je car Prob sadil; pač mu velika hvala za dobro kapljo! Bog mu daj večni mir in pokoj! — Po lepi ravnini naprej in naprej drdraje pridem na lepo ravnino Varvarin, in kake pol ure od ceste se lesketá lepo selo Bela cerkev, ktero to ime po vsi pravici ima, ker selo ima res lepo belo cerkev, veliko belo šolo, belo občinsko hišo itd. Al lepa ravnina Varvarin pri Beli cerkvi je zato imenitna, ker na nji je bila leta 1810. avgusta meseca strašna bitka, dva dni krvav boj med Turki, Srbi in Rusi. Na Varvarin-u in na mišarskem polji pri Šabcu so bili največi boji srbskega vstanka in najslavneje zmage naroda srbskega na ravnem polji. — Ko so se namreč pri Jasiki, kakor sem povedal, Srbi, Rusi in Turki brez posebnega vspeha pretepali, zato prosi general grof Orurk Črnega Jurja, da mu kako drugo za boj bolj pripravno mesto pokaže, kakor so hribaste Jasike. Črni Juri izbere in mu pokaže lepo in veliko ravnino Varvarin, ktera je Orurku dopadla. Zdaj kličeta oba Orurk in Črni Juri in zbirata vojsko na Varvarin. Ko je bila vsa vojska zbrana, izročí Črni Juri vso zapoved nad njo grofu Orurku: on pa se umakne, kam? ne vem. Ko Turki v Kruševcu zvedó, da se je srbska vojska na lepi ravnini Varvarin-u zbrala, se radujejo in gredó precej z vso silo 60.000 mož nad njo. In Kuršid-paša vojsko srbsko v lepi ravnini ugledavši, se raduje, veselo svojo brado gladi, svoji

vojski govoreč: „Zmirom se mi tožite, da ne morete raje na ravnini dobiti! evo, vam rajo, in evo, vam ravnico! Zdaj hočem videti, ali carski kruh zaslužite!“ Se ve, da Srbi so pri svojem vstanku zavoljo pomanjkanja konjikov, kterih so Turki v obilnosti imeli, boje na ravnem polji izbegavali, kar in kolikor je bilo mogoče. — Zdaj udarijo turški konjiki kakor besni (nori) na srbsko vojsko; al hajduk Velko in Stanoje Glavaš skočita s svojimi hajduki in s kozaki pred nje in se sekata ž njimi. Zdaj lupajo in udarjajo kakor besni turški konjiki na grad Kare, ki ga je grof Orurk s svojih Rusov pred obkopom naredil. Pa vselej so bili odbiti, s puškami in topovi dobro poškropljeni. Hajduk Velko in Stanoje Glavaš sta pa Turke s svojimi hajduki in kozaki iznenada napadala zdaj tam, zdaj tam. In v tem velikem dva dni trpečem boji sta bila oba ranjena. Turki so bili pa tako grozno otepeni, da so vse križem v nevrednem begstvu po šumah svojega rešenja iskali. Tudi grof Orurk je zgubil nekoliko kozakov in druzih vojnikov. In Orurku so se Srbi v tem velikem boji tako grozno prikupili, da je neki na dan srečne in slavne zmage on vsakega Srbina, kterega je kol srečal, ljubeznjivo poljubil veselo govoreč: „Dobro vojnici! dobro, dobro, ljudi in bračo moja!“

Iz lepega bojnega polja Varvarina pridem v kakih šestih urah po lepi gladki cesti zopet v Jagodin, kjer me je moj zemljak, inženir gospod Klinar veselo sprejel in mi pri kaplji vatrenega vinca na kitaro brenkljaje in slovenske pesmi popevaje vesele ure delal. Sedaj dobim v Jagodinu Milosov-a Mitrović-a, sivega starčeka, ki je sedem let pisar hajduka Velka bil. Pripovedal mi je o njem, kar sem vam gori povedal, in še mnogo drugih važnih in nevažnih malenkosti. Od Velka moram vam še toliko povedati, da njega srbski narod še sedaj v blagem spominu ima, kakor Koćo Petrovića. Po obeh teh junakih broji narod čas in preteklost. Ako vprašaš na primer Srbina: koliko si star? ti odgovori: „moj oče je bojeval v Koćinom ratu; jez sem se rodil za vreme hajduka Velka; vojeval sem z Velkom; ta hiša je zidana v Koćini krajini, za vreme Velka“ itd. itd.

Iz Jagodina grem zopet skozi selo Štiple in Črni Vrh v Kragujevac. Al zdaj visoka glava Črnega Vrha ni bila bela in mrzla, kakor v prvem prelazku čez njega; tudi ni bila zdaj tiha in mrtva, nego na njegovi zdaj lepo zeleni glavi je bilo vse veselo. Razlegalo se je veselo petje mnogobrojnih in raznih zračnih prebivalcev in veselo petje in dudlanje pastirjev po glavi Črnega Vrha, s kterega sem v nekoliko urah v vegasto kragujevaško dolino in v Kragujevac prišel. — Drugikrat kaj druzega.

Naši „po modi“ domorodci.

Mutatis mutandis tudi za nas!

Ti su ljudi nove dobe,
„Gentilhomme“-ske od podobe,
Sbilja fini i „galant“;
Jer „kulturu“ shvatit znadu,
I po „modi“ duh podadu,
Te su „lieblich“ dà „charmant“!

Pametni su pasje vjere,
Jer sve štiju „Witz-Blättere“ —
A hrvatski nikâv list;
Jer se boje nebi l' komu,
Takvom sinu hrvatskomu,
Rekô tko: da j' „Panslavist.“

Kad susretnu koju dičnu
Hrvaticu, gospodičnu,
Pozdrave ju s „küss' die Hand!!“
Jer oćute njeku muku,
Kad bi rekli „ljubim ruku!“
„Denn das wär' ja eine Schand!“

Kad u družtvo dodju koje,
Da vještine kažu svoje,
Mjese, pletu jezik troj' —
Tu „Madame“ „Freund“, „amice“
Pobacaju na ustnice,
Da naruže jezik svoj!

Kada dodju u kavanu,
Iz sveg grla vikat stanu:
Hej, „Kaffeehaus!“ „Marquer!“ „Wirth!“
Mjesto liepo reć po staru:
„Gospodaru!“ „Konobaru!“
„Weil es so sich nicht gebührt!“

A na plesu, tu tek krešu,
„Polku“ „Treblant“ „Walzer“ plešu,
„Denn das ist des Balles Glanz!“
„Kolo“ pako mrze naši
Nesoljeni mudrijaši,
„Weil es ist ein Bärentanz!“

Što bi čovjek s takvim ludam,
Da doskoči njih požudam —
Kad smo mi jim „zu gemein“?
Nebi bilo baš griehote,
Sve s naslovom: „bez vriednote“
Poslat u „Frankfurt am Main!“

Iz „Karlovačk. Viestnika.“

Dopisi.

Iz Celovca. △ — Naš „Slovenec“ piše v svojem 69. listu: „Kakor „Draupost“ naznanja, natvezla se jej je tiskarna pravda; tožena je, kakor pravi najviši ukaz, ki je iz Dunaja prišel, zavoljo treh sestavkov; tožba se glasí na dvojno hudodelstvo po §. 65 in na en pregrešek. Kar se je vojska bližala in sreča Prusom smehljala, jela je „Draupost“ svoj program celó sukati na prusko stran. Zatoraj je tudi g. Einšpieler od imenovanega časnika čisto se ločil in poslednji list, pri kterem je gosp. E. še zraven bil, bil je 51., ki je bil 28. junija na svitlo prišel.“ — „Slovenčevo“ naznanilo, da je stopil gosp. Einšpieler iz te njegovemu stanu in dolžnostim slovenskega rodoljuba nepristojne družbe, je z nami vred gotovo vse koroške Slovence močno razveselilo; zakaj od tistega časa sèm, kar je prišla „Draupost“, kakor se je reklo, v národne roke, ona ni imela več besede za nas Slovence zoper nezmerno obrekovanje in sramotenje v rajnem časniku „Alpenblätter“ in njegovih pomočnikih, da se je v resnici vse čudilo takemu ravnanju. Naj mu bo toraj hvala!

Iz Poddrage na Ipavskem. — Povedite, drage „Novice“, svojim čitateljem, da v Poddragi kmetiška čitalnica vrlo napreduje, in da jo priprosti kmetje obilno obiskujejo ter slovenske knjige in časopise pridno čitajo, na ta način pa svoj um na vse strani bistrijo. Kdo bi nam utegnil tajiti, da ni lepo, ako mladež ob nedeljah v kmetiški čitalnici pridno prebira časnike in druge knjige, namesti da bi se okoli klatila ter se nravno in duševno popačevala, kar se dan danes, žalibože! poredkoma ne nahaja! V 6 tednih si je napravilo naše kmetiško-čitalno društvo 130 raznovrstnih slovenskih knjig: naravoslovnih, zemljepisnih, kmetijstvo zadevajočih, podučilnih pa kratkočasnih, in knjig še druzega mnogovrstnega obsežka. Naročeno je društvo

na „Novice“, „Slovenca“, „Ilir. Primorjana“, „Danico“ pa „Klasje“, dobiva „Cvetje“ pa „Glasnik.“ Zapisano je tudi v društvo sv. Mohora in slov. „Matico.“ Tudi ima lepo, lično stanovališče, ktero je vrli domorodec g. Lipe Trošt društvu blagodušno odstopil. — Iz tega se vidi res lep napredek in velik korak v narodnem gibanji naroda našega. *) Al, da-siravno je vse v redu in lepo, gojí naše društvo še vedno dve goreči želji ter komaj čaka, da se mu dopolnite. Prva je, da bi kmetiška čitalnica še več udov, domačih kakor tudi vnanjih štela, ter da bi vsak, kdor ima kaj rodoljubja, narodno ognjišče staviti pomagal in tako se pravega domoljuba skazal. Domoljubnost se mora tudi djansko kazati, komur to materijalne moči pripuščajo; če ne, kaže se, da je piškava. Pristopite tedaj, dragi domorodci, domači in vnanji, obilno v kmetiško čitalnico ter pošiljajte svojo mladino raje v národno zavetje, kakor da bi ob nedeljah in pozimskih večerih pohajala. Pošiljajte jo v zavetje, v kterem se um vedri, srce požlahnuje, nrava učí, v kterem se ne žali niti Bog niti domovina, v kterem se ne nahaja ono vpitje, rjovenje, pijančevanje, neotesanost in neolikanost, kakoršna se nahaja, žalibože! še pogostoma tù pa tam. Pristopite obilno! saj znaša vstopnina le 50, vsakomesečena priplača pa 20 soldov. Pomisliti moramo, da ima še tako majhen dar na domačem ognjišču veliko vrednost. To željo smo sprožili, ker smo prepričani, da bi jih lahko še veliko pristopilo in majki slave — sebi na korist — pod pazduho seglo. — Druga želja je, da bi nam visoko c. kr. deželno poglavarstvo pravila, koja smo že pred tremi meseci položili, kaj kmalu potrditi blagovolilo. Nadjamo se, da nam ponižne te prošnje ne bode odreklo, ker gre za občni napredek v umnem kmetovanji in druzih razmerah; kajti dan danes potrebuje tudi kmet omike v vsakem obziru, ako se hoče iz tolikih neprilik izviti ter jo na pot blagostanja kreniti. Kmetijstvo in občno omiko kmeta zadevajoče naprave morajo se dan danes najbolj podpirati; saj je kmetijstvo podlaga blagostanja vsaki deželi, voglen kamen državi. Omnia ad majorem Dei patriaeque gloriam!

Iz Kranja. ✠ — Iz verjetnega vira sem zvedel, da visokoč. gosp. A. Brodnik, katehet naše gimnazije, prosi dovoljenja, da bi svojim učencem, ki so preteklo leto zunaj enega bili vsi Slovenci in bodo gotovo tudi vprihodnje, Božjo besedo ob nedeljah in praznikih smel oznanovati v domačem jeziku. Čudno se nam samo to zdi, da je treba v Avstrii v 19. stoletji dovoljenja prositi za tako naravno stvar, ki se menda vendar razume že sama po sebi. Ali mar amerikanski misijonarji tudi prosijo tacega privoljenja? In če ga prosijo — česar pa še nikdar nikjer nismo brali — ali se jim mar kedaj odreče ta prošnja? Zato se za trdno nadjamo, da naš prečastiti ordinariat tudi ne bode odrekel te prošnje. Slava našemu g. katehetu!

Iz Ljubljane. V poslednji vojski na Laškem se je naš domači polk (regiment) zopet hrabro obnašal, tako, da je en vojak dobil zlato, 23 vojakov pa je prejelo sreberno svetinjo prve, in 68 vojakov druge vrste; duhovnik našega polka, preč. gosp. Zic, pa je dobil red Franc Jožefov. Pismo, s kterim je gospod polkovnik grof Attems ta poslavila naznanil polku v slovenskem in nemškem jeziku, se glasi po „Laib. Zeitg.“ tako-le: „Veselo dolžnost spolnujem, razglaševajoč darila, ktera so regimentu milostljivi cesar podelili. Pri ti priložnosti pa ne morem opustiti, da bi v imenu službenega poklica goreče in srčne pohvale ne izrekel vsem oddelkom hrabrega regimenta za njih nepozabljivo slavno obnašanje v boji pri Kustoci 24. junija 1866, — tako tudi srčno hvaležnost izgovarjam vsem gospodom komandantom batalijonov in kompanij, ki so s prelepim izgledom junaštva, truda in vojaške navdušenosti pripomogli, da si je regiment slavno ime pridobil, in se vseskozi junaško obnesel, in zadnjič vsem vojščakom in šaržem, kteri so vkljub velikemu trudu in težavam, neprestrašeni in navdušeni se bojevali in povelja svojih predpostavljenih po pravi vojaški dolžnosti poslušali. S povzdignjenim srcem in z zadovoljnostjo se oziram na vrste tega vrlega regimenta, čegar junaštvo je danes z medalijami obdarjeno, — v lepoto in čast celega regimenta. Vojščaki! kterih prsi danes častno znamenje Najvikše pohvale lepša, pokažite povsod, da ste take časti vredni, in da pod svetinjo možaško srce bije, ktero je s poštenostjo in s čutilom za spolnovanje svoje dolžnosti napolnjeno. Vojščaki slavnega regimenta! ozirajte se ponosno na svoje danes počeščene tovarše in rojake! Vaša preljubljena kranjska dežela, čegar sinovi so vselej in v vseh okolščinah nepremagljivo zvestobo do svojega vladarja skazovali, v vseh vojskah junaško se bojevali, in deželi neomadeževani spomin slave in časti pridobili, bode svoje vojšake leta 1866. tudi visoko čislala in obrajtala, kakor jih čislam in obrajtam jaz in vsi oficirji, da moremo z vsem zaupanjem s toliko junaškim regimentom v boj stopiti za cesarja, za deželo. Pridni in srčni ste bili vsi, vsem se ni moglo vidno znamenje počeščenja dati, zato pa naj bo vsakemu posebej zadosti prepričanje in spoznanje, da je v vrsti tistega vojaštva, s kterim je naš vikši gospod in cesar zadovoljen. Še bo morebiti vsakemu priložnost dana, se junaško obnašati, ako nas zopet zakliče dolžnost, postaviti se za pravico in za našega cesarja.“

— Kupčijska in obrtnijska zbornica bode 16. dne prihodnjega meseca volila dva poslanca v deželni zbor.

— V soboto se je naš mestni župan g. dr. Costa podal na Dunaj v mestnih zadevah, ki mu jih je naročil občinski zbor. Marsiktero reč je nevtrudljivo delavni župan že na korist našemu mestu dobro dovršil, — da mu po sreči dobro izide še to poslanstvo! Neljubo nam je to, da že 20. dne t. m. odide c. k. deželna general-komanda iz Ljubljane v Gradec.

— Čedalje več se prikazuje ponarejenih bankovcev. Nedavno sta dva premožna kmetiška gospodarja iz okraja vipavskega za prodane vole 80 ponarejenih bankovcev prejela, ki so bili pravim zeló podobni. 4. dne t. m. so bili pri ces. davkarii za ponarejene spoznani. Dobro je tedaj treba ogledati vsak bankovec, ki ga kdo dobí, pa si zapomniti človeka, ki mu ga je dal.

— Češpljev sejm zapišemo med srednje. Živine je bilo veliko prignane, zlasti goveje, in tudi prodane. Pokupili so jo večidel Lahi, domači malo; cent se je prodajal po 5 gold. draže od Šent-Petrovega sejma.

— „Beseda“, ki jo je gospodičina pl. Tiefensee napravila v četrtek na korist vdovam in sirotam v poslednji vojski padlih vojakov, bila je sijajna na vsako stran. Muzikalni svet že davno šteje med prvakinje pevkinj pl. gospodičino Tiefensee-ovo in tega prepričati se, smo imeli obilo priliko tudi ta večer. V vsem, kar je pela, pokazala je krasni svoj glas, pa tudi izvrstno svojo umetnost, po kteri se more po pravici prištevati prvim pevkinjam. V pesmi iz vélikih spevoiger se je prav očitno videlo, da je vsa ustvarjena za dra-

*) Res vesela je ta novica, ako slišimo, da se tudi kmetiški gospodarji stavijo v vrsto omikanih ljudí in napredujejo s časom, kteri ni več zadovoljen s tem, da kmet le matiko v roci ima, ampak tudi bukve, ki ga učijo, kako naj obdeluje zemljo in se sploh vede v gospodarstvu tako, da si za veče potrebe tudi več pridobkov vloví. Saj vendar vès svet več vé kot mi sami! Kaj pa se godí po svetu, to nam poročajo časniki in knjige; kdor pa pridno bere, ta tudi marsikaj koristnega izvé. Zato slava Poddražanom! Vred.

matično delovanje na gledišču; tako navdušeno, s tako globokim občutjem, in s tako lahkoto poje vse, kakor peti le mora ona, ktero vodi pravi pevski genij. Da so bile vse njene pesmi z veliko pohvalo sprejete, razumeva se samo po sebi. Mi pa se še posebno ponašamo ž njo, ker je Slovanka. Gosp. Th. Elze jej je prav lepo prikladal na glasoviru. — Gospodičina Eleonora Glančnik je igrala na glasoviru in vzlasti z „magjarsko rapsodijo“ je vzbudila tako občno zadovoljnost, da ji ploska ni bilo ne konca ne kraja — in po pravici. — Čveterospeva dva slovenska: „Prijateljici“ Křisovskega in „Luna sije“ od Fleišmana sta izpolnila ostale točke današnjega koncerta, ki ga je obiskala vsa imenitna civilna in vojaška gospôda. — Gosp. Vitenc je brez plačila blagovoljno posodil svoj klavir; isto tako je tudi gosp. Blaznik tiskal naznanila brez plače. — Na občno prošnjo, dá ta umetnica v čitalničini dvorani danes še eno „besedo“, pri kteri jej bodete pomagali Frelihovi gospodičini Roza in Evgenija in g. Teodor Elze. Program besede bode: Prvi odelek: 1. „Lascia ch'io pianga“, aria iz spevoigre „Rinaldo“ od Haendel-ja, poje gospodičina pl. Tiefensee. 2. „Adantino“ iz 2. koncerta C. de Beriot-a, poje gospodičina Evgenija Frölich-ova. 3. Velika arija iz spevoigre: „Ernani“ od Verdia, poje pl. Tiefensee. 4. Nocturn za pianoforte, igrá gospodičina Roza Frölich-ova. 5. a) „Prava sreča je le pri Tebi“ („Das wahre Glück ist nur bei Dir“); nemška pesem od Voss-a, b) na prošnjo: „Narodne pesmi“ (ruske in španjske) v izvirnem jeziku, poje pl. Tiefensee. — Drugi oddelek: 6. Etude iz Fis-dur Adolfa Henselta, poje gospodičina Evgenija Fröhlich-ova. 7. „Molitva“ (Elizabete) iz spevoigre „Tannhäuser“ R. Wagner-ja, poje pl. Tiefensee. 8. Introduktion in Allegro iz sonate na gosli in pianoforte iz 10. igre Teodora Elze-a, igrate gospodičini Evg. Fröhlich-ova in pl. Tiefensee. 9. Thema in variacije od Proch-a, poje pl. Tiefensee. 10. Slovenska pesem, poje pl. Tiefensee. Vstopnina znaša 60 krajc. — Ne dvomimo, da jej bode zanimivi program privabil mnogo poslušalcev.

— *(Razpisano darilo.)* Prečastitljivo škofijstvo ljubljansko 22. velicega srpana po naznanilu „Danice“ to-le razglasuje: Korar tukajšnjega stolnega kapiteljna Jožef Poklukar, ki je umrl 7. sušca t. l., je v svojem pristavku k poslednji volji 26. kimovca 1862 to-le volil, kakor besedno nasledva: „S pristavkom volim dve sto in zopet sto gold. a. v. ko darilo za delo brez prikrajšanja lastinske pravice tistima pisavcema izmed duhovstva ljubljanske škofije, ktera bota po presodbi preč. gosp. knezoškofa in dveh od njih v ta namen izvoljenih mož najboljše in bližnje najboljše poljudne bukve za čedno odreje (das beste und nächst beste populäre Erziehungsbuch) saj v štirih letih po moji smrti dovršila. Te bukve naj se spišejo v slovenskem jeziku, kolikor se najbolj more po domače in prisrčno, in najpred naj bodo namenjene starišem. Tehtniše ločine ali nabadke naj pojasnujejo primerne besede iz sv. pisma, pregovori in kratke prigodbe, kolikor je moč naj jih bogaté gojilna vodila in nauki za spodobno obnašo (mit medizinischen Regeln und Belehrungen für den Anstand); pa tudi ne, da bi jih preobširnost pristudovala, in naj toraj ne znašajo čez 12—15 tiskanih pôl. Kolikor je moč, naj imajo nizko ceno.“ — Tisti častiti duhovni te škofije, ki imajo veselje in zmožnost, bukve za lepo odrejo pisati po misli in odkazih ranjcega korarja Jožefa Poklukarja, naj se prav kmalu tega dela lotijo, ter naj o pravem času dozorjeni spisni sad svojega prizadevanja v knezo-škofijsko pisarnico dajo, da ga presodi, ter izreče, ali mu od imenovanega ranjega v ta namen odločeno darilo gré ali ne gré, in da se najboljemu rokopisu dá privoljenje za natis.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Mir med našim cesarstvom in laškim kraljestvom še ni storjen; al pravijo, da se poravnava neki dobro speši, in da bo skoraj mir. Državni minister grof Belkredi se neki še zmiraj dogovarja z magjarskimi prvaki, kako bi se zložile ogerske pravice in zahteve s potrebami našega cesarstva. Al to se vendar ni potrdilo, da bi Ogri že precej zdaj dobili svoje lastno ministerstvo. Temveč se govorí, da nekaj časa sem dogovarjanje nič kaj ne napreduje; da Magjarji nočejo nič kaj odjenjati; da so terji, ko so bili pred vojsko. Naša misel zastran tega je, da z Ogri ne bo sprave, dokler bo vlada samo Magjare prašala, za Slovane, Rumune in Nemce na Ogerskem pa ne menila se. Narodom dati najpred djansko ravnopravnost; postaviti jim národne velike župane; sedanji deželni, po silovitih magjarskih upljivih sestavljeni zbor razpustiti in novega voliti, potlej zná drugače biti, pred ne. Dosedanji vojaški minister Frank je odpuščen iz službe; namesti njega prevzame opravila tega ministerstva feldmaršal-lajtnant John. Zdaj je gotovo, da general-komanda pride iz Ljubljane proč. Te dni je prišel od cesarja ukaz, da bo načelnik tej general-komandi nadvojvoda Ernest, obsegala bo ilirsko kraljestvo, Štajarsko, Tiroljsko in Vorarlberg, in svoj sedež imela v Gradcu. Ukazano je neki tudi, da se ima vojska že precej zdaj zmanjšati, tako da kompanije ne bodo več imele, ko 70 mož. Ki služijo v prihrani ali rezervi, ti imajo se koj domu spustiti. — Na Nemškem so Prusi s sovražnimi državami svojo pravdo po večem dognali. Hanover, Hessenkassel, Nassau, mesto Frankfurt in Šlezvik-Holstein obdržé in združijo s svojo državo; drugim so privolili mir pod težkimi pogojami. Le s saksonsko vlado se še niso pogodili. Tudi z deželnim zborom se je Bismark pomiril. Dobil je odpustek za vsa leta, ki je neustavno vladal, in še privoljenje, da 150 milijonov tolarjev na posodo vzame. Tako je nenadjana njegova sreča na vojski večini pruskih liberalcev vest utolažila. — Francoski cesar je premenil ministerstvo za vnanje rečí. Odpustil je namreč Droyns-a de Lhouis in poklical na njega mesto Marquis-a de Moustier. Ves svet ugiblje, kaj to pomeni, al pravega, se ve, ne vé nobeden. — Zeló sodijo, da ima zdaj Turčija, to je, tako imenovano iztočno prašanje na vrsto priti. To je gotovo, da je gibanje med kristjani po turških deželah zmiraj živeje. Na otoku Kreti ali Kandii v sredozemskem morji so se kristjani že spuntali proti turškemu gospodarju. Imajo neki že 20.000 mož pod orožjem. Njihovo geslo je: Ali združiti se z Grškim ali umreti! Bog jim daj srečo, da bi se oprostili težkega turškega jarma. — Kakor se „Politiki“ iz Dunaja piše, imeli so te dni deželni poslanci iz nemških avstrijskih dežel shod v Aussee-u. Tudi za slovenske domoljube je živa potreba, porabiti prvo ugodno priliko, da se snidejo in pogovoré zastran naših rečí.

Kursi na Dunaji 11. septembra.

5% metaliki 63 fl. 50 kr.	Ažijo srebra 128 fl. 61 kr.
Narodno posojilo 68 fl. 90 kr.	Cekini 6 fl. 15 kr.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** Ljubljani.